

ԵՍՏՈՆ

ԵՍՏՈՆԻ ԱՅԳԱՅԻՆ ԵՒ ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ

ԿՐ ՀՐԱՏԱՐԱԿՈՒԻ ԱՄԵՆ ՉՈՐԵՔԵԱՐԹԻ ԵՒ ՇԱՐԱԹ

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ	Համակ դրամ եռայն դրկել հետեւեալ հասցեով ԽՐԱՏԱՐԱԿՈՒԻՆ «ԵՍՏՈՆ» ԼՐԱԳՐԱԹ. — ՎՊՈՆԱ (Պուլկարիա)	ԽՐԱՏԱՐԱԿՈՒԻՆ «ԵՍՏՈՆ» ԼՐԱԳՐԱԹ. — ՎՊՈՆԱ (Պուլկարիա)
«Եստոն» համար Տարեկան 12 ֆր. » Վեցամսեայ 6 ֆր. » Երեքամսեայ 3 ֆր. » Երկամսեայ 1 ֆր. » Երկամսեայ 1 ֆր. » Երկամսեայ 1 ֆր. » Երկամսեայ 1 ֆր. » Երկամսեայ 1 ֆր.	Редакция на вѣстникъ „И правунъ“ ВАРНА (България)	Rédaction du journal „Ira vounk“ V A R N A (Bulgarie)

ԿՈՆԴԱԿԱԹՈՂԻԿՈՍԱԿԱՆ

Վե. Կաթողիկոսը հետեւեալ կոն-
դակը ուղղած է Պուլկարիայ Այգեղու
հովիւ Գեորգի Բարթոլոմէոս Ս. Վ.
Գաղթեալին:

ՄԱՐԿՈՅ ԵՄՈՒԱՅ ՅԻՍՈՒՍԻ ՔՐԻՍՏՈՍԻ և
անհատական կամքով Ստեփանոս,
Եպիսկոպոսական և Կաթողիկոս
ամենայն հայոց, Ծայրագոյն Պատ-
րարք համազգական նախամեծար
Աթոռայ Արարատեան Առաքելա-
կան Մայր Եկեղեցւոյ Սրբոյ Կա-
թողիկէ ԷԶՄԻԱՍԵՆԻ. Հոգեշնորհ
Տէր Բարթոլոմէոս Ս. Վարդա-
պետի Պաշտօնաւոր հարգաւոր որդ-
ւոյ Մայր Աթոռոյ, նուիրեմք ող-
ջին հոգեկրօն Հայրապետական
օրհնութեամբ:

Ընդ բազմամեայ օրինակելի
վաստակոց յեկեղեցական և ի վար-
չական շրջանս, զորս կատարեալ
կամ անբարեկամ վարչութեան
կամ անբարեկամ կողմանէ եղբայրն մեր Տ.
Մարգարիտ Ս. Պատրիարքն՝ ի
գիտաց իւր եւ կրօն. Ժողովոյ
Ազգ. Կեդր. Վարչութեան, աղեր-
սէ զքեզ արժանի Մերս ուշադ-
րութեան կոչուցանել: Որ սիրո-
ղջ եմք վաստակաւորաց յեկեղե-
ցական Մեր ասպարէզի եւ խըն-
դացող ընդ լուր գովանի վարուց
նոցին, համակիր ընդ պաշտօն-
եայ Եկեղեցւոյն Աստուծոյ լիալ,
սովին Հայրապետական կոնդակաւ
շնորհեմք քեզ զլանջախաչ վարդա-
պետական ակամակաւ ի տրիտուր
վաստակոց եւ ի խրախուս եւս
առաւել արիւնջալոյ ի պաշտամանդ:
Ազալեմք զՔրիստոս զօրավիգ
քեզ լինել յամենայն ընթացս շը-
նորհելով կար եւ զօրութիւն, զի
եւ զու կատարելով զընթացս ար-
ժանի վարձուց Արեւակալին հան-
դիսացիս:

Ողջ լիւր եւ օրհնեալ Ստեփանոս,
հօր եւ ի մէջ. Ամէն
ի 14 ապրիլի 1900 ամի
և ըստ տոմարիս ԱԾԻԹԹ.
ի Հայրապետութեան Մերում
համի ի Տփլիս
Թիւ 398

Ս. Կ. Ա. Հայոց

ԶԻՆՆԵՐՈՒ ԵՐԿԻՐԸ

Այսօր ամենուն ուշադրութեան
առարկան դարձած է այդ մեծա-
տարած և բազմամարդ երկիրն,
որուն անցեալին նկատմամբ շատ
քիչ բան գիտենք:

Առաջին անգամ ըլլալով, Ժ. Գրգ-
դարուն էր որ տեղեկութիւններ
առնուեցան Երկնային Կայսրու-
թեան վրայ վեներիկցի Մարքո
Բոլո անունի նաւարկուէն, որ
իր դէպի Արեւելք ըրած ճանրոր
դուրեւանք տեսն Չինաստան ալ
հանդիպած էր: Չինաստանի հին
պատմութեան մէջ անկից ի վեր զը-
րեթէ նշանակելի դէպք մը, նո-
րազայն տեղեկութիւն մը աւելցած
չէ, ալ դարեւոր հոլովման մէջ
նաւարկուներ, ճանրորներ հետդ-
հետէ կցկոտոր տեղեկութիւններ
բերին, որոնցմով շինուեցաւ Չին
պատմութիւնը. իսկ վերջի դա-
րու շրջանին մէջ ձեռք բերուած
ժամօթութիւնները կը պարտինք
կաթողիկէ բազմաններու և միսիո-
նարներու, որոնք թէեւ գնահատե-
լի սակայն նորէն գոհացուցիչ եւ
բաւականաչափ չեն համարուիր,
քանի որ Չինաստանի մեծագոյն
մասը տակաւին անմատչելի է
օտարներուն:

Չինաստանի տարածութիւնը զը-
րեթէ 11 միլիոն քառակուսի
քիլոմէթր կը հաշուուի, որուն գը-
րեթէ կէսը կը կազմէ բուն Չի-
նաստանը, իսկ մնացեալ մասը կը
կազմեն յարակից վիճակները, ո-
րոնք են Մանչուիա, Մանչուրիա,
Թէյպէթ և Չինաստանի հպատակ
ուրիշ կիսանկախ երկրները:

Գալով բնակչաց թիւին 400 մի-
լիոնէ աւելի կը հաշուուին թէեւ
վիճակագրութիւններ ալ կան որ
աւելի նուազ ցոյց կուտան:

Երկնային Կայսրութիւնը Աշ-
խարհագրական տեսակէտով երկու
գլխաւոր մասի բաժնուած է. մին
— Արեւմտեան մասը, ուր կը գտն-
ուին բոլոր հպատակ երկրները,
իսկ Հարաւ-Արեւելեան մասը որ
բուն Չինաստանն է:

Չինաստան ամբողջութեամբ
ժամկուս է ահագին լեռներով,
լիճերով, արագերով ցեղերով,
երկար ձորերով և ընդարձակ ան-
տառներով:

Բուն Չինաստանի մէջ բազմու-
թիւնը այն աստիճանի է որ մին-
չեւ իսկ գետերու վրայ նաւակնե-
րու և յատակներուն մէջ անե-
րեւելային թուով մարդիկ կապ-
րին ցամաքի վրայ պատուարուե-
լու տեղ մը չգտնուելուն համար:

Գալով Չինաստանի քաղաքական
կազմակերպութեան, կուսով սրա-
կան ձեւը միշտ ժառանգական մի-
ապետութիւնն է, որ Գաւա-
րանները ու Մանչուրիաները մի-
այն պարզ գիտողութիւններ ընե-
լու իրաւունք ունին օրուան պե-
տին տնօրինութեանց մասին:

Չինաստանի մէջ իր ծագումէն
ի վեր 24-25 ցդեր յաջորդաբար
իշխած են. իսկ այսօր տիրող ըն-
տանիքը Յայ-Յինի Մանչու գեր-
դաստանն է, որ Ժ. Գրգդարէն
ի վեր կ'իշխէ: Չինի մէջ ժառան-
գական յաջորդութիւնը կարգաւոր-
եալ չէ. կայսրը ինքը իր կենդա-
նութեան կորոշէ իր յաջորդը ըստ
կամ կայսերական իշխաններէ մին:

Ինչպէս ըսինք կայսեր իշխա-
նութիւնը բացարձակ է: Իր շուր-
ջը մասնաւոր խորհրդակներ կը
գտնուին, որոնք յատուկ դպրոցի
մը աշակերտ են ուր տեղ կուսուց
ուի Չինացի նշանաւոր օրէնսդիր
կոնֆուկիոսի (*) վարդապետու-
թիւնը:

Ասոնցմէ զստ կան գլխաւոր
նախարարութիւնները որոնք են
Կայսերական դիւանը, Քաղաքա-
լին Վարչութիւնը, Ելմտական,
Պատերազմական, Կրօնական, Դա-
տական եւ Հանրօգուտ շինութեանց
պաշտօնառնները:

Որ եւ է թափուր պաշտօնի մը
համար ընտրելաց ցանկ մը կը
պատրաստուի եւ կը ներկայացուի
կայսեր ուրիշ կընտրէ պաշտօն-
եան: Իսկ կայսն այս քաղաքական
կազմակերպութեամբ միայն բուն
Չինական մասն է որ կը կառա-
վարուի. իսկ հարկատու մասերը
իրենց ներքին ուրոյն վարչութիւն
ները ունին եւ կը գտնուին Չին
պաշտօնեաներու վերին հսկողու-
թեան տակ:

Բուն Չինաստան երկու մայրա-

(*) Կոնֆուկիոս Քրիստոսէ 2000
տարեի չափ առաջ կապերը եւ իր գլ-
խաւոր նշանաբանը եղած է «Եթ չես
ուզեր որ մէկը քեզի դիմ ալ ու-
րիշիս մի դպիր»:

ԽՐԱՏԱՐԱԿՈՒԻՆ ուղղեալ գրութիւն
եւ չեն դրկուիր եւ յարմար դասաւոր-
եալ միայն կը հրատարակուին ամ-
բողջովին կամ մասամբ:
Մակագրեալ տողը 20 սանթիմ. երե-
ւել տեղի անգամներու համար 20 0/0
զեղջ կը լինի:

Քաղաք ունի, Բէքին ուր կը մը-
նան կայսրը եւ պաշտօնեանութիւնը,
իսկ միւսն է Նանքին:

Չինի մէջ Ժողովրդային դասա-
կարգը ալ կան, անձնական ազ-
նուականութիւն. որուն բարձրա-
գոյն աստիճանները միշտ վե-
րապահուած են միայն կայսերա-
կան տան անգամներուն: Իսկ առ-
կէց զատ կայ ազնուականութիւն
մը որ կատարուի միայն բարձր
պաշտօնի մը հասնելով, ինչպէս
որ Տաճկաստան ալ կայ:

Այս պաշտօնեանները Մանտա-
րիներն են, եւ մեծ մասամբ զը-
րազէտ եւ ուսեալ Չինացիներուն
վերապահուած է մանտարիներու.
թեան առաջին աստիճանը:

Չինուրականութիւնը շատ ետ
մնացած է եւ այնչափ բարձր ու
պատուաւոր դիրք մը չէ նկատ-
ուած որչափ քաղաքային եւ կը.
բօնական ասպարէզները:

Չինաստանի հանրային կրօնքը
Պուտտայականութիւնն է. իսկ կայ
սերական ընտանիքն ու ազնուա-
կան մասը թէեւ նորէն Պուտտա-
յական, բայց տարբեր վարդապե-
տութեանց հետեւող են որ Կոնֆու-
կիոս դրած է:

Չինի գլխաւոր կրօնապետը կը
գտնուի Թիպէթի նահանգի Լաս-
սա քաղաքին մէջ և կանուանուի
Տալայի Լամա:

(Շարունակելի)

ԱՅԳԻ ՄՐ ԲԱՐՈՐՈՒԹԵԱՆ ՊԱՅՄԱՆՆԵՐԸ

Ազգ մը երջանիկ եւ զօրաւոր
ըլլալուն համար պէտք ունի հետեւ-
եալ հինգ պայմաններուն:
Ա. Ընտանեկան կեանքի ներքին
լաւ կազմակերպութիւն.
Բ. Աշխատութիւն կամ արհեստ,
Գ. Ժողովրդական կենաց համեմաշ-
խութիւն.
Դ. Կրօնք կամ բարոյականութիւն.
Ե. Ուսումնի:
Եթէ այս պայմաններէ մին բացա-
կայի, այն ժամանակ մարդկային ըն-
կերային կեանքը կըսկսի իր ներդաշ-
նակութիւնը կորսնցնել, որոյ հետե-
ւանքն է ընկերական կապակցու-
թեան խանգարումը. եւ եթէ ժամա-
նակին պէտք եղած դարմանը
չը տրուի, սոյն խանգարեալ

վիճակը օր ըստ օրէ աւելի սաստ-
կանալով կըսկսէ աւելի եւս տարբա-
րութիւններ ընկերական կապակցու-
թիւնները: Ստէպ յիշեալ պայմաննե-
րէ միոյն բացակայութիւնը պատճառ
կըլլայ որ միւս պայմաններն ալ ի-
րենց բարեբար ազդեցութիւնը կոր-
սնցնեն, որուն հետեւանքը կըլլայ
ընդհանուր քայքայում, ինչպէս մեզ
կը ցուցնէ պատմութիւնը անհետա-
ցած շատ մը ազգերու:

Արդ զնոնք լաւ մը թէ վերոյիշ-
եալ պայմաններէն որոնք են որ կը
բացակային մեր մէջ, որ այսօր ա-
ռաջ թերաւ այս հակառակը աշխա-
տութիւնը եւ խանդարեալ վիճակը:

Կը հաստատեմ որ բացի երկրորդէն
այսինքն աշխատութիւնէն կամ ար-
հեստէն, մեր մէջ բոլոր մնացած չորս
պայմանները անկատար եւ խանդա-
րուած վիճակի մէջ են. ահա այդ պատ-
ճառաւ է որ մեր ունեցած միակ աշ-
խատութեանց արդիւնքն ալ չենք կա-
րող վայելել եւ ստէպ աշխատած կըլ-
լանք օտարներու համար:

Արդ ո՞ր պէտք է ուսանիլ մեր այդ
թերութիւններէ փրկուելու միջոցնե-
րը: Նախ՝ մեր ապագայ սերունդին
պատրաստութեան համար մեր տղա-
քը պէտք է ուսանին վարժարանաց
մէջ: Եթէ չունինք բաւական թիւով
կատարեալ բրոֆեսօրներ, որոնք ըն-
կերական կենաց հիմը կազմող երեք
սիւններէ մին են, ունինք չա-
փաւոր գիտութեանց հմուտ դաստառ-
ներ, որոնք գոնէ նախնական ուսում
տալու կարող են: Լաւ. ինչո՞ւ ա-
նոնք ներկայ ժամանակի պահանջ-
մանց համապատասխան արդիւնք ցոյց
չեն տար: Վասնզի մեր ազգը վերոյի-
շեալ պայմաններէն զուրկ է:

Ուրեմն մենք պէտք ունինք ուրիշ
գործի մ'ալ, ուր կարող պիտի ըլ-
լանք մեր աշխարհային գործ-
նական կենաց պայմանները սովորել:

Այդ գործը լարանն է: Լարան-
ներու շնորհիւ կրնանք մեր ազգային
ու ընկերական համերաշխութիւնը
կազմել. հոն պիտի կատարելագոր-
ծենք, ինչ որ չէինք ուսած վարժա-
րանաց մէջ. հոն լաւ պիտի ճանչ-
նանք թէ՛ ազգային եւ թէ՛ ընկերա-
կան քաղցր պարտականութիւնները
եւ այդ լարաններու շնորհիւ միշտ
վառ պիտի պահենք ինչ որ սովորած
ենք. հոն պիտի խորհրդակցինք բա-
լոր մեր բարոյական պէտքերուն վը-
րայ: Ահա այն ատեն միայն կրնանք
ուսենալ իրարու հանդէպ ճշմարիտ
սէք. որով միայն կրնանք ըլլալ եր-

ջանիկ եւ զօրաւոր. որովհետեւ ա-
ռանց փոխադրած ընկերական սիրոյ
չը կայ երջանկութիւն: Օրինակ՝ կը
սիրես այն ծաղիկը երբ որ անոր հո-
տը առած ես եւ քեզ հաճելի է. կը
սիրես այն պտուղը երբ զայն ճաշա-
կած ես ու քեզ քաղցր է: Ահա այն-
պէս ալ ազգի մը կամ մարդկութեան
փոխադրած քաղցր պարտականութիւն-
ըր առանց ուսանելու չէ կարելի ու-
նենալ ոչ ճշմարիտ ազգասիրութիւն
եւ ոչ ալ մարդասիրութիւն:

Լարանի օրէնքը հակիրճ կերպով
առ այժմ այլեւս յայտարարել վերջ
կուզեմ անոր կազմակերպութիւնը վը-
րայ ալ մի քիչ խօսիլ:

Այդ լարանները առ այժմ պէտք է
կազմուին մեր Ազգ. վարժարաննե-
րու յարկին մէջ. ուր կորսչաւ փոքրիկ
մուտք մը, եւ նորա հասցիքը որ յատ-
կացուի ազգ. վարժարանաց ազգա-
տղայոց ուսման: Եւ այլ պիտի չի:

Լարանի պէտք է ունենայ իր խը-
նամակաւ թիւին որ անշուշտ՝ ներքին
կանոնադրութեան մը պէտք պիտի ու-
նենայ յարանի կարգապահութեան
համար:

Լաւ, միայն այս կերպով միթէ կու-
րելի է միշտ ներդաշնակ վիճակի մէջ
պահել մեր ազգային կեանքը եւ յա-
ռաջապիլ:

Ոչ կատարեալ վառ գի մարդկային
բնութիւնը ինչպէս իր թերի կողմնե-
րը ունի, մարդիկ շատ անգամ կը հը-
պասակին անոր. ուստի այդ պիտի ներ-
թերութիւնները պէտք չէ յանկուծ
հրապարակաւ մատնացոյց ընել: Այս
կերպով մենք մեր նպատակէն չեղած
կրկնաբար եւ ուղիւն կամ մարդկային
բնութիւնը փոխանակ ծառայութիւն
մատուցանելու կը վնասենք: Բայց
փոխանակ հրապարակաւ ձգտելու զի-
րենք եւ կամ օտար դաստառները գի-
մուլ, որ ազգին վարկը յաշտ օտարաց
ստորնացնելու կը ծառայէ, երբ
անոնց մուծ կողմերը իբր
եզբայր լուսաւորենք, այն ատեն
այդ անհասկեր չենք կորսնցնիր գա-
նոնք կրնանք չափել. որով ազգին կամ
ընկերակիւնութեան օգտակար անգամ
ներ կըլլան:

Ահա հոս պէտք կը տեսնուի վերո-
յիշեալ պայմաններէն Ք ին գործադր-
ութեան, այսինքն «ժողովրդական
կենաց իրարու հանդէպ համերաշխու-
թիւն» գործի միակ հրապարակաւ ան
ճանց միջիւ զօրութիւն մը կամ ան-
հասկացողութիւն մը պատահի. թէ
ազգային եւ թէ՛ անհատական գուտ
բարոյական տեսակետով (իրոյն ըլլալ
նիւթական տեսակետով ալ. եթէ րո-
կըրնապատճառը յարողական է) ինչ-
պէս ստէպ պատահեցան զգալի քարաց
մօտ ատենները, այսպիսի խնդիրներ
պէտք է լուսարարուեն, պարզուին եւ
հաշտութեամբ վերջ գտնեն, միմիայն
վերոյիշեալ լարանի խնամակալու-
թեան ժողովին միջոցաւ, ոչ թէ թեր
թերով. եւ այդ խնդիրը զաղտնիք մը-
նայ այդ ժողովոյ մէջ:

Լաւ կրկնաբար թէ խնամակալութիւ-
նը ընտրուի տեղայն ժողովրդեան քու-
էովը:

Իսկ այդ խնամակալութեան առջեւ
զատուելի էրկու կողմերէն որն որ թերու-
թիւն ցոյց տայ, պարտի իր կարողու-
թեանը համեմատ տուգանք մը վճա-
րել. որ գումարը բարի նպատակի մը
համար գործածուի: Ենթադրեմք թէ
սոն մը երկու կամ երեք եւ այլ ան-
գամներ կը ներկայանայ խնամակալու-
թեան: Եւ յանդիմար կը ճանչցուի. այդ
պարտաւորին համեմատաբար իր տու-
գանքն ալ պէտք է աւելնայ: Սակայն
եթէ այդ անձը այնպիսի թերութիւն
մը ունի, որով բոլոր ազգը կը վնասուի
եւ ինք անուղղայ կը մնայ, այն ատեն
եթէ հալկը պահանջէ անոր անուշը
պէտք է հրապարակել թերութեան մի-
ջոցաւ, առ ի գգուի թիւն ժողովրդ-
եան. անշուշտ ժողովոյ տուած վերջ-
նական վճարը համեմատ: Ահա այն
ժամանակ խմբակներ կամ լրագրագե-
տին ալ խոյճի ամենայն հանգարտու-
թեամբ արձագանք կրկնայ քննած ու
վճարած խնդիր մը հրապարակուի:
Եւ ժողովուրդն ալ միմիայն այն ա-
տեն այսպիսի յայտարարութեան մը
հաւատք կրնայ ընծայել:

Բաղձալի է որ ամեն հայաբնակ քա-
ղաքի մէջ կազմուի լարան ու իր
խնամակալութիւնը՝ ատենք իրարու
հետ պաշտօնապէս յարաբերութեան
մէջ գտնուին. որով անդ աստ ցրուած
հայ զաղթականութեանց մէջ կապ մը
եւ սերտ յարաբերութիւն կը հաս-
տատուի եւ գրեթէ ընդհանուր մի-
ութիւն մը առաջ կուգայ:

Ներկայ գաղափարս պարզ գրագի
«Իրաւունք» միջոցաւ ժողովրդեան
ու շարքութեանը ընծայել. նկատելով
ազգի ներկայ անհայտ վիճակը, որմէ
փրկուելու համար փափաքեցայ ցոյց
տալ վերոյիշեալ պայմանները որոնք
մանրամասնօրէն պիտի ուսումնասի-
րենք եթէ ազգին կողմէ հաճութեան
նշաններ ցոյց տրուին սոյն լարաննե-
րու եւ անոր խնամակալ ժողովոյ կազ-
մութեան համար:

ՏՕԿԺ. Մ. ՎԱՐԴԱՆԵԱՆ
18 Յունիս 1900 Վանա

Ծ. Խ. — Ծարգելի տօթթօրը իր այս
յօդուածով երկու առաջարկութիւն կը-
նէ. լարաններ հաստատել. եւ ազգա-
յիններու միջեւ եւ ծագած վէճերը ժո-
ղովրդական առեւտրներով կարգադրել
առանց հրապարակային ըսի ըսանե-
րու տեղի տալու:

Լարաններ հաստատելու օգտակա-
րութիւնը «Իրաւունք»-է ջնջուած մէջ
բազմիցս ցոյց արուած եւ գործադրու-
թեան ալ ձեռնարկուած է, թէ՛ հոս
եւ թէ՛ ուրիշ քաղաքներու մէջ, բայց

Հակաթաղականները, հաւանօ-
րէն իրենք ալ անձնապէս համոզուած
էին թէ, Տիւր Շնորհքեան չէր կըր-
նար մէն միայնակ պայտօնի վրայ մը-
նալ ու պարտաւոր էր հրաժարիլ նոր
խնդրութեանց ձեռնարկուելու համար:
Բայց որովհետեւ այս օրինական դիտու-
թեան իրենք ընտրել իրենց շրջանակէն
զուրա անձ մըն էր՝ պարտք սկսեցին
անպայման կերպով հակառակել եւ ուժ
տալ Պ. Շնորհքեանին որ իր խօսքը
քաղցրօց ձայններու մեծամասնութեամբ
այսինքն փոխանակ նոր խնդրոյ ընտ-
րութիւն կատարուելու՝ միայն գրաւոր
հրաժարական տուած հինգ անդամներու
տեղ ընտրութիւն կատարուեցաւ. ու
շահեցան այս անգամ հակաթաղական-
եանները:

Ընտրութեանց պահուն հակաթաղա-
կանեան խումբը, կամ Տիւր Յովհան-
նէս Շնորհքեանի առաջնախորհրդա-
ցարձակ մեծամասնութիւն շահելու հա-
մար երկու միջոցի զիմեցին: Նախ,
այնպիսի անձեր որոնք նախապէս
Ազգ. ընկերութեան անդամ չէին՝ ժո-

ղծարգաբար հաստատուած լարաննե-
րը յարատեւ չեն եղած: Փափաքելի է
որ Տօթթօրին այս նոր կոչը հիմնական
արդիւնք ունենայ:

Իսկ ազգայիններու միջեւ, ճաշած
վէճերը ժողովրդական առեւտրներու
այսինքն ինչպէս ինք կըսէ, ժողովուր-
դէն ընտրուած լարանի՝ խնամակալու-
թեան առջեւ քննելու տուգանքի ազ-
գին մեծամասնութեան կողմէ սկզբ-
մամբ ընդունուած է, թէ եւ այլ եւ այլ
հաշիւներով ասոր հակառակողներ ալ
չեն պակսիր:

Հետեւ արար Տօթթօրին բրածները
բոլորովին նոր առաջարկներ չեն եւ
ատենց օգտակարութիւնը սկզբունքով
չէ կորելի ուրանալ, միայն կը մաղ-
թենք որ գործադրութիւնը կարելի ըլ-
լայ:

Ծ. Խ.
ՔՍՏՄԵԼԻ ՔԱՅԼ ՄԸ

Միւր 42 թուին մէջ «Իրաւունք»
նորին ազգ. օրէնքին եւ եկեղեց-
ւոյ անկախութեան դէմ՝ վերադա-
ռու թեմա գրուած խմբագրական
Տ. Գեորգ վարդ. Նորայրեանի
աշխատի խառնուած երեք ցեր է եւ
ընչպէս կ'ուրեւնայ յոյս յոգնած մը
նիւթ տուող թ. Բարսեղի թեմ.
զականական դէպքը չլինէ եւ
դիւր:

Այդ դէպքին նշանակութիւնը
նոր յօդուածով բացատրուած եւ
իրողութիւնը համառօտակի պատ-
մած էինք. այժմ այդ վարդապե-
տի խառնուած եւ չլինէ բառերուն
ի պատասխան կը բուռն մեր թրդ
թուական խմբագրութեան ուղղած
հետեւեալ հեռագիրը հոս գիտե-
լի:

Խմբագրութիւն «Իրաւունք» լրագրոյ
Ընտրութիւնը կատարական ու
ընթաց պիտի ըլլայ. մանրամասնու-
թիւնք նամակով:

19 Յունիս Թ. Բարսեղ

Այս հեռուգիրը կապաղացած է
թէ՛ Գեորգ վրդ. ի կուսակցիներու
Պոլսկար կառավարութեան բրած
գիմուսին վրայ, այլ միմիայն հը-
րամույսով է թ. Բարսեղի թեմ.
խորհրդոյ ընտրութիւնը կատարու-
րութեան հակողութեամբ Պոլսկա-
րական օրէնքով կատարել, ինչ-
պէս կը կատարուին վարժարանաց
հոգաբարձութեանց ընտրութիւն.

ԱՂԵՔԻ ԱԶԳԱՅԻՆ ԳՈՐԾԵՐ

Եւ պատահեցաւ որ Աղք. ընկերու-
թեան Տնօրէն ժողովոյ անդամ Տիւր
Յովհաննէս Շնորհքեանի ջղային հի-
ւանդութեան ենթակայ ըլլալը քիչ
շուտ հաստատուեցաւ իր ընկերնե-
րուն կողմէ որոնք իր հիւանդութեան
առթած սրտնեղութեանց բերմամբ չի
կրցին հետը համաձայնիլ ու, տակաւ
ասպարէզէն քաշուեցան: Հիւանդու-
թիւն որուն առթած անպատեհու-
թեանց համար աւելորդ է ըսել թէ եւ
թական բարոյապէս պատասխանատու
չկրնար նկատուիլ. թէ եւ սա՛ ալ ա-
նուանալի է թէ այդ անպատեհու-
թիւններէն գործն է որ կը տուէ:
Տիւր Յովհաննէս Շնորհքեան ուսնա-
ծին մնաց ժողովին մէջ Տիւր Յովհան-
նէս Զպուքեանի հետ որ սակայն բնաւ ժո-
ղովի չէր գար: Այդ ատենները Տիւր
Շնորհքեան արդէն դարձած էր ջերմ
հակաթաղական մը, ինչ որ նիւ-

թուպէս իր օգուաններն ունեցաւ Աղ-
քառախնամին համար, զի բոլոր Հա-
կաթականներէն որոնք առաջ
Աղք. ընկերութեան գրած չէին վճա-
րել, եկած համախմբուած էին Տիւր
Շնորհքեանի սուրբ գրոյին տակ իրեն
նոր անդամներ Աղք. ընկերութեան:

Տնօրէն ժողովը կազմուածեալ ըլ-
լալով հարկ եղաւ նոր ընտրութիւն
կատարել: Օրէնքէ հասկեցող մարդիկ
չը պնդէին թէ, քանի որ Տնօրէն ժո-
ղով 7 անգամներէն հինգը հրաժար-
կան մատուցած են եւ մէկն ալ ընտ-
րութեան չի գտնուի, գործերը մնացած
անգամ կատարուի, գործերը մնացած
կըլլան միայն 8. Շնորհքեանի ձեռքը,
ինչ որ ապօրինաւոր է. զի երբ Սա-
մաղաթական ժողովը իր բացարձակ
մեծամասնութիւնը կը կորսնցնէ՝ փոք-
րամասնութիւնն ալ պարտաւոր է հը-
րաժարիլ: Պ. Շնորհքեանի ուղեղը այս
ճշմարտութիւնը չէր կրնար ըմբռնել.
կը պնդէր որ ինքը տակաւին տարի մը
պայմանաւորաբար ունի եւ չի հրաժար-
իր. թող պակասամեծներուն տեղը լեցը-
նեն եւ իրեն նոր ընկերներ տան:

Հակաթաղականները, հաւանօ-
րէն իրենք ալ անձնապէս համոզուած
էին թէ, Տիւր Շնորհքեան չէր կըր-
նար մէն միայնակ պայտօնի վրայ մը-
նալ ու պարտաւոր էր հրաժարիլ նոր
խնդրութեանց ձեռնարկուելու համար:
Բայց որովհետեւ այս օրինական դիտու-
թեան իրենք ընտրել իրենց շրջանակէն
զուրա անձ մըն էր՝ պարտք սկսեցին
անպայման կերպով հակառակել եւ ուժ
տալ Պ. Շնորհքեանին որ իր խօսքը
քաղցրօց ձայններու մեծամասնութեամբ
այսինքն փոխանակ նոր խնդրոյ ընտ-
րութիւն կատարուելու՝ միայն գրաւոր
հրաժարական տուած հինգ անդամներու
տեղ ընտրութիւն կատարուեցաւ. ու
շահեցան այս անգամ հակաթաղական-
եանները:

Ընտրութեանց պահուն հակաթաղա-
կանեան խումբը, կամ Տիւր Յովհան-
նէս Շնորհքեանի առաջնախորհրդա-
ցարձակ մեծամասնութիւն շահելու հա-
մար երկու միջոցի զիմեցին: Նախ,
այնպիսի անձեր որոնք նախապէս
Աղք. ընկերութեան անդամ չէին՝ ժո-

ղովին գումարման օրը ժողովաւորին
բերին, զանաւոր անգամ արձանագրել
սուին հինգ զանգեկանի վճարմամբ եւ
քուէարկելու իրաւունք տուին անոնց:
Եւ երկրորդ, բացակայ անգամներու
կողմէ փոխանորդագրելու բերել սուին
իրենց բարեկամներուն անունին. այն-
պէս որ մէկ անձ կարողացաւ բնա-
րութեանց պահուն, իր քուէն զատ
ուրիշ միւսներ եթէ անձի անունով
քուէ տալ, այս կերպով, փոխանորդա-
գիր ունեցող 2-3 անձ, կարող կըլլա-
յին ընտրութեանց բացարձակ տէր
ըլլալ: Այս սխալմիջոցին շնորհիւ է որ
իրենք քաղաքին եւ քաղաքը իրենց
անձնօթ կարգ մը անձեր Տնօրէն ժո-
ղովի անդամ ընտրուեցան. որպիսիք
են Տիւր Գարեգին Յսայեան եւ Տիւր
Միքայէլ Կիրակոս:

Որպէսզի մեր գրածներուն մէջ մեկ
կէտ չի մնայ, յայտնենք ամօրկապէս
թէ՛ առանց նախապէս ժողովին ան-
դամ եղած ըլլալու գումարման օրն իսկ
ժողովաւորին բերուած վերոյիշեալ եր-

ԹԻԻՐԲԻԱ ՆԱԿԱՏԻՍԱԹԸ

Ինկիլիզ մէնպալարընտան վերի-
լէն մալիւմաթլարա նազարէն ու-
մու Ալպահիա էհալիսի սիւհալան-
մըլ օլուպ, խրիսթիոն վէ իս-
լամ Ալպահիալըար պէյնիստէ պու-
կիւնէրտէ պիր միւտարէպէ վու-
գուլը մէհուզ կէօրիւնմէքտէ տիր-

—Տէյի քէյէկրաֆ նամ ինկի-
լիզ կաղէթաւըն յիթանպօլ մուխ
պիրինին պէյանընա նազարէն, Շէմ
սէլ-իսլամ (Արեւ. իսլամութեան)
իսմինտէ հաֆի պիր շիրքէթ իմէշ
քիլ օլընմըլ օլուպ, մէրքէզի իսէ
Մըսըրտա պուլընմազտա տըր:

Իշպու շիրքէթէ պիր թազըմ
նամտար շէյիսլէր, մէշհուր իւլէմա-
լար տալիսլ օլուպ մազսէտլէրի ի-
սէ խալիֆէիկ սըֆֆաթընը Սուլ-
թանտան տլարազ հիւր վէ միւս-
թագիլ վէ ումուս իսլամլարըն եա
լընըզ իշիսի բուհանէսի օլմազ
իւզրէ պիր խալիֆէ նասպ իթմէք
տիր:

Պուլըն իշիւն լազըմ կէլէն ֆէթ
վա տալիս մէհուզ Շէյիս-իւլ-իս-
լամ թարաֆընտան վերիլմիշ տիր
քի շէրէն Սուլթանըն խալիֆէ-
լիկի ճալիզ կէօրիւնմէքտէ տիր:
Սուլթան պու ֆէթվայը էլտէ
իթմէք իշիւն բէք չօզ զայրէթ վէ
մէսարիֆ իթմէքտէ իսէտէ մուսֆ-
ֆազ օլմալօր:

—Իշմիրտէ էլան Եուսուրմազ
տէվալմ իթմէքտէ տիր:

—Սուլթանըն թախթա չըգտը-
ղընըն 25 ինճի սէնէյի տէվրիյէսի
միւնասիպէթի իլէ Սուլթանա ա-
ղըր պիրէր հէտիյէ վերիլմէք
իշիւն Պուլկարիս իսլամլարը կի-
պի, Ճէպէլը Լիպնան վէ Մըսըր-
տա բարա թօփլանմազա պաշլան-
մըլ:

—Հիճազ չըմէնտըֆէրինին մէ-
սարիֆաթընա իսանէ օլմազ իւզ-
րէ Սուլթան քէնտի պիր մաաշը
օլան 50,000 Ոսմ. լիւսսընը պը-
րազմըլ օլուպ, ումուս մէմուրի-
նին պիրէր մաաշլարընը պրազ-
մալարընը էմր իթմիշ տիր:

—Ռուսիա իլէ թուրքիս պէյ-
նիստէ եէնի պիր թիճարէթ մուս-
հէտէսի թանգիլմ օլընճաղընը սէօյ
լէնմէքտէ տիր:

—Մակէտոնիանըն պազը եէր-
լէրինտէ եէնիտէն գարըշըզլըզ վու-
գու պուլուպ, պիր այ զարֆըն-
տա պիր քէօյտէ եալընըզ 80
Պուլկար թէլէֆ իտիլմիշ տիր:

2 Ի Ն

Ս. Բեթերպուրկտան 25 Յու-
նիս թարիխի իլէ վերիլէն պիր
թէլէկրաֆա նազարէն, Չին գարը
չըգըզլարընտան տօլայը Չարըն
պիր էմրնամէսի Սիպրիս, Ման-
չուրիս վէ Ասիայի Մէրքէզի օր-
տուլարընըն հազըրլանմասը թալ-

սիլէ իթմիշ տիր: Պու հալտէ
Բօրթ-Արթիլ, իտէ մէվճուտ Ռուս
ասկէրլէրի տէ պէլուպէր օլարազ
200,000 քիշիտէն իպարէթ պիր
օրտու ալազլանտըրմըլ օլուլօր:

—Լօնտրատան 28 Յունիս թա-
րիխի իլէ վերիլէն պիր թէլէկրա-
ֆա նազարէն, Բէքինտէ պուլընտան
էնէպի էլշիլէր ասկէրի գօրտօն-
լարըն մուհաֆազաւըլ թիւտա Բէ-
քինտէն չըգմըլար:

—Ռուս ժէնէրալը Սգէսէլ 10,000
էվրօքա ասկէրի մայէթիտէ օլ-
տուզը հալտէ Բէքին իւլէրինէ
երիւսմէքտէ տիր:

—Տիւվէր էնէպիլէնին գարա-
րը իւլէրլինէ Դիէն-Չին վէ Բէ-
քին շէհրլէրի պիւսպիլիսին էվ-
րօքալըրա պրօգրմտար Չին հիւ-
քիւմէթիլէ բէսմէն թէքիֆ օլը-
նաճազ իլիշ:

—Ճարտն 20,000 տսկէր հալըր
լամըլ վէ պաշլըրը Չինէ եօլմազ
իշիւն 36 սէֆիլէն թալին օլըն-
մըլ տիր:

—Ամիրալ Սէյիմըր մայէթի տս
կէրի իլէ Բէքին վէ Դիէն-Չին
շէհրլէրի ալաալընտա Չինիլէր-
տէն մուհասէրէ օլընմըլ իքէն պու-
տէֆ: Կէօնտէրիլէն մուսվէնէթը
ասկէրիլէ սուլէսիտէ գօրթու-
լուպ, սէլուլէթլէ Դիէն-Չինէ վա-
սըլ օլմուշ տիր:

—Իւշ ճէսիլ իթալիս զրրհըր-
լարը Չին սուլարընտ կիթմէք իւզ
րէ հօլա չըգալըր:

—Չին ըստնը հազգնտալ պու-
կիւնէրտէ օլան բէսմի նէշրիյա-
թա նազարէն, գարըշըզլըզ կիթ-
տիկնէ պէօյիլմէքտէ վէ զայրէթ
վալիսլ պիր հալ բէսպ իթմէքտէ
տիր:

Բէսմի տալիլէրտէ տէվէրան
իտէն շալիսթա նազարէն բաւա-
նըն էօնիւնի ալմազ իշիւն էն ա
զը 100,000 էվրօքալըր ասկէրին
Չինտէ մէվճուտ պուլընտըրմտար
իգթիլա իտիլօր:

ՄԻՒԹԵՆԵՎԱԿԻՅԵ

Մըրը խըրիփի Լօնտրալա վա-
սըլ օլուպ գրալիշայա վէ վէիսհոտ
Բրէնս տը կալա զիլարէթ իթ-
միշ տիր:

—Սիլվէթլէֆ Գօնիլ Մուրա-
վիէվին ճէնաղէ ալալընա Չար վէ
զէվճէսի հաղըր պուլընմըլար:

—Ռուս հիւքիւմէթիլին պիր
գարալը մուհիպիլնէ, պուլնտան
պէօյլէ Ֆիլիանտիանըն բէսմի լի-
սանը մուհազգազ բուհա օլմասը
իլան օլընմըլ տիր:

—Ինկիլիզ բէիսի վիւքէլտար
Լօրտ Սալպըրինին եազընլարտա
իշտէն չէքիլէնէկի գալիլէն սէօյլէն
մէքտէ տիր: Սալպըրինին խալէ-
ֆի Մ. Չէմպըլէն օլաճաղը պէ-
յան օլընմազտա տըր:

—Ֆիլիբին բիճալարընտան 200
քիշի Ամերիկա իլէ սուլհ իթմէք
իշիւն 7 պէնտտէն իպարէթ պիր

չարթնամէ գալէմէ ալարազ էվվէլ
էմրտէ Ֆիլիբին տարալարըն բէիս
վէ ժէնէրալը մէշհուր Ալիինտու-
յա թազաթիլ իթմիշլէր տիր:

Մէղքիւր շարթնամէ աթիտէքի
պէնտլէրտէն իպարէթ իմիշ:

1. Աթվ ումուսի 2. Չապլթ օ.
լընմըլ էմլաքըն իտտէսի. 3. Ֆի-
լիբին հալը հաղըրտաքի օրտու
զապլըլարըն, էնիտէն թէշքիլ օ.
լընաճազ շէհր մուհաֆըզ ա-
լալարընտ գօմանտան թալին օ.
լընմալարը. 4. Ֆիլիբին հասըլմըլ
նըն պիր մըզտարը մազուլ զա-
պլթլարա վերիլէնէք իանէլէ թալի
սիս օլընմտար. 5. Հէր պիր շալի-
սըն հազգընը Ամերիկա «սաճա-
նադրութիւն» մուհիպիլնէ թաճ
թը թէէմիլէ ալընմտար. 6. Ու-
մուս Ֆիլիբինտէ պիր իտտէթի միլ
քիլէնին թէլէսիսի. 7. Ումուս բու-
հանի ճէմիլէթլէրին պիլա իսթիս-
նա Ֆիլիբին տալարընտան գօ-
վալըլարըն:

—Ռուս Սիւնթըր մէշհուր Գօնիլ
թօլաթօյա գարըր հաֆի լանէթ
(սանադարանք) հիւքիւմէթի վերմիշ
տիր: Մէրգուս Գօնիլըն ալիլէն
նէշր իթմիշ օլտըզը պիր քիթապ-
տա Օրթօօքսլըզտա կէօսլէրի-
լէն սօֆուլըզլարա գարըր սէօյլէ-
միշ իտի:

—Սպանիանըն կլանտա շէհ-
րինտէ պիր փափազ, վալիտէսի վէ
իքի տալարըն իլէ պիրլէշուպ,
փէտէրինի զէհրլէրէնէք էօլտիւր-
միւշ վէ անտէն սօնրա տա կէօյիս
բէտէրի պիր հասթաճանէտէ էօյ-
միւշ տիր տէյու ճանը իշիւն պա-
տարազ իթմիշ տիր:

Պուլըն սէպէպի իսէ պու փա-
փազ վալիտէսի իլէ պիրլիքտէ ա-
մուհալարընը ալէհիտէն հազըր
պիր տալա աշմըլ օլուպ, պուլըն
իշիւն տէ բէտէրինի եալան շաճիտ
լիկիլէն տալէթ իթմէքտէ իմիշ:
Հալ պուքի բէտէրի եալանտ վէ
գարտաշլարընա գարըր օլաճաք
զուլուս իրթիքեապ իթմէիլա,
էվլատընը թէքիլէրին բէտա իթ-
միշ օլտըղընտան էօլտիւրլիմիշ
տիր:

Ճանիլէր էլէ կէշմիշ օլուպ,
փափազ իլէ վալիտէսի իտալ ճէ-
զաալընա վէ տալիլէրի էպէտի հապ
սա մաճըլմ օլմըլար:

—Լօրտ Գիլնէրին եաղընլարտա
Հինտիստան ինկիլիզ օրտուսը ու-
մուս գօմանտանլըղընտ թալին օ.
լընաճաղը սէօյլէնմէքտէ տիր:

ՄՈՒՀԱՐԵՊԵ

Մուհարէպէ հազգընտա աթի-
տէքի հալաաթիլէր ալընմըլ
տըր:

Լօրտ Ռօպէրթս թարաֆըն-
տան Մ. Գրիւկէր սուլհո տալէթ
օլընմըլ օլտըղը պուլնտան էվվէլ
քի նիւսիւնմիլտէ եաղըմըլ իտի:
Պու տէֆա մէսէլէի մէղքիւր հազ-
գընտա ալընա հալաաթիսէ նազա-

րէն Մ. Գրիւկէր ինկիլիզ մարէշա
լընըն թէքիլէրին բէտա իլէ էօ-
լիւնէնէ գաւտար հարազ տէվալմ
իանէլէրին պէյան իթմիշ տիր:

—Էնէպի տէօվէթլէր թարա-
ֆընտան թարապալտա հաղըր
պուլընտան աթաշէ միլիթէրլէր Բրէ
թօրիտան չըգմըլար տըր:

—Ճէնէրալ Պօթա վէ Ճէնէրալ
Տէվէթ էլան ինկիլիզլէրի էօթէ
պէրա թաազիպ իթմէքտէ տիր:
Լէր, Հալթա Լօրտ Գիլնէր պիր
վիւհօնտա ուլգուտա իքէն Տէվէթ
թարաֆընտան էսիր թուլու-
լաճապ իմիշ, իւքին Պօթլէրին սի-
լաճ սէսլէրինտէն ուլանարազ հէ-
ման աթընա պիլիպ գալ-
մըլ տըր: վէ աղ սօնրա Պօթլէր
օրտա վաալը օլմըլար:

ՏՊԱՐԱՆ «ԻՐԱՒՈՒՆՔ»

Դրքեր, տետրակներ, հրաւիրագրեր,
տոմարներ, եւայլն կը տպագրուին ա-
մենաշուքաւառի գինով ու գոնա-
ցուցիչ պայմաններով: Ձրաններէն,
յուլարէն եւ պուլկարիլէն փոքրիկ
գործեր եւ կը պատրաստուին:
Օտար երկիրներէ եւ ուրիշ քաղաք-
ներէ եկած յանձնարարութիւնք փու-
թով եւ ճշգրի կը գործադրուին:

ՆԱՆԱ Ս. ԹՈՐՈՍԵԱՆ, ՌՈՒՍԱՆՈՒՄ

Գնումն եւ վաճառումն զոնոգան
գործածուած նամակագրօշմներու,
փոխանակութիւն շատ գոհացու-
ցիչ պայմաններով, ու եւէ տեղի,
կուլմիւն ստանալու համար պէտք
է աւելցնել փոստայի ծախքը:

ԱՌԻԹԷՆ ՕԳՏՈՒԵԾԵՔ

Հայերենէ յուլկարիլէն ստղի-
լու համար քերականութիւնը որ
ասկէ առաջ 4 լէվի կը ծախուէր,
այժմ գինը մէկ ու կէս լէվի իլաճ
է եւ սպառեալու ալ մօտ:

Դիմել Ա. Ջարպէանեան գրա-
տուն:

Վաճառ

ՆԷՏԱ

ԿԱՍ

(ՄԱՄԻՍ ՊԱՏՄԱՆԸ)

Պուլկարիոյ ազատութիւնն ա-
ռաջ Պուլկար ժողովուրդին նիստ
ու կաջը եւ թրքական հարստաճա-
րութիւնները նկարագրող այս գոր-
ծը կարժէ որ ումեն հայ կարգաւոր
կը ծախուի իրաւունքի խթա-
գրատուը, Ֆիլիպէ Պ. Գ. Թիւ-
թիւնճանի քով եւ Գաճիլի Պ. Կ-
Երզնկացեանի խանութը:

Գին 50 ՍԵԹ.